

Список використаних джерел:

1. Антонюк В.З. Формування художньо-естетичної культури старших підлітків у процесі вивчення інформатики у загальноосвітній школі: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / В.З. Антонюк. – Херсон, 2008. – 20 с.
2. Васянович Г.П. Вибрані твори: В 5-ти т. Т. 1: Філософія: Навчальний посібник / Григорій Петрович Васянович. – Львів: Сполом, 2010. – 348 с.
2. Мішкіс А.Д. Про розвиток математичної інтуїції учнів / А.Д. Мішкіс, П.Г. Сатъянов // Математика в школі. – 1987. – № 5. – С. 18.
3. Сікорський Д. Питання естетичного виховання у навчально-виховному процесі / Д.Сікорський // Рідна школа. – 2012. – № 3. – С. 41.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / Василь Сухомлинський // Вибрані твори: у 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 5-279.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / М.М. Фіцула – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.

Смальоха Л.С.*студентка,**Науковий керівник: Барнич О.В.**кандидат педагогічних наук, доцент,**Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка***КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Нові соціальні реалії вимагають якісно нових дослідницьких підходів до проблеми морального виховання молодших школярів. Актуальність її визначається зростанням значення гуманістичних завдань сучасного суспільства щодо реалізації наявних суспільних можливостей і резервів у цьому напрямі. Водночас, практика морального виховання в цілому характеризується протиріччями і суперечливістю. Це зумовлено недоліками суспільного розвитку, негативними прикладами поведінки дорослих, що нині повсюдно спостерігається: розбіжність слова і діла, соціальна індиферентність, жорстокість і байдужість у ставленні до оточуючих, граничний егоцентризм.

Особливе місце у моральному вихованні молодших школярів належить засобам української народної педагогіки, зокрема українським народним казкам. Виховний потенціал народних казок досліджували В. Анікін, С. Литвиненко, С. Русова, М. Чумарна та ін. Національний фольклор як засіб морального виховання учнів розглядають О. Алексійчук, О. Воропай, Г. Довженко, С. Горбенко, П. Ігнатенко, М. Стельмахович, Є. Сявавко та інші.

Казка є невід'ємним елементом у вихованні дітей. Вона доступною мовою вчить дітей життя. Діти беруть з них багато корисних для себе знань: перші уявлення про час та простір, про зв'язки людини з природою, з предметним світом. Казки дозволяють дитині вперше відчутти хоробрість і стійкість, побачити добро і зло [1, с. 3].

За допомогою казки у дитини формуються морально-естетичні почуття. Її етичний потенціал містить у собі джерело моралі і водночас є народним засобом виховання (В. Даль, В. Сухомлинський, М. Чумарна).

Метою пропонованої статті визначаємо дослідження потенціалу української казки як засобу морального виховання молодшого школяра.

Досить вдале визначення «казки», на наш погляд, пропонує О. Поммеранцева: «Народна казка або казка, байка – це епічний усний художній твір, переважно прозаїчного, чарівного, авантюрного або побутового характеру з настановою на вимисел. Остання ознака відрізняє казку від інших жанрів усної творчості: оповідання, переказу, легенди, тобто розповідей, які доносять до слухачів розповідь про події, що відбувалися, якби малоймовірними і фантастичними вони іноді не були» [4, с. 171].

Казкові історії носять фантастичний характер, але вони не є простою фантазією казкаря. А.Н. Афанасьєв писав: «Казка не пуста вигадка, в ній, як і взагалі у всіх творіннях цілого народу, не могло бути і насправді нема ні навмисно складеної брехні, ні навмисного відхилення від дійсності світу» [2, с. 114]. У казках завжди перемагає добро – це дуже важливо у вихованні дітей, тоді дитині легше буде справлятися з життєвими труднощами. Тисячі років казка накопичувала духовний досвід народу, здійснювала вплив дивовижної сили на людську душу, виховувала, допомагала ставати мудрішими.

Дитина захоплена цим життям, колись вона буде, може, так само з увагою прислухатися до наукових законів біології, хімії, які розкажуть їй справжнє, теж повне краси життя природи. «Ось через це й не можна вважати казку шкодливою задля духовного розвитку дитини, навпаки – вона кілька літ має рішучий вплив на думки дитячі й навчає дитину з книжки вибирати радість, вона розвиває естетичний смак, який і надалі одверне дитину від погані лубочної», – стверджувала С. Русова [5, с. 275].

Казки з етично-моральною основою сприяють виробленню у дітей розуміння людських характерів, суспільних відносин, закріплюють у свідомості визначення про те, що таке «добре» і що таке «погано». Переслідуючи соціальне зло, долаючи життєві перешкоди, розвінчуючи сили, спрямовані проти добра, справедливості, казки кличуть до якісного видозмінення світу за допомогою людяності.

Широке використання казок у початковій школі зумовлюється тим, що їх зміст викладений у цікавій формі. Існує чіткий поділ персонажів на добрих і поганих, сутність вчинків яких легко розуміється дітьми і дає змогу визначити якості кожної дійової особи. Це полегшує правильну оцінку дітьми моральної цінності вчинку [6, с. 22].

На думку В. Сухомлинського, казка – активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі.

Непересічність виховного впливу казок пояснюється їх художніми засобами, які легко сприймаються, добре й надовго запам'ятовуються.

Для українських народних казок характерними є наявність орнаментальних прийомів, традиційних зачинів і кінцівок, різноманітних художніх засобів, зокрема, ретардація (уповільнення), гіперболізація (перебільшення), числа символіка, градація. Складовими елементами народних казок виступають прислів'я, приказки, загадки, сновидіння, приповідки, забобони, повір'я, лічилки, каламбури, скоромовки та ін. Так, досить часто в текстах казок використовуються приказки та прислів'я – короткі влучні вислови, в яких виражено повчальний, з точки зору моралі, досвід народу: «Краще голодна воля, як сита неволя», «Мала капля лупає скалу», «Потрудись, побігай, а тоді вже й обідай; поробиш усю роботу, то й поспиш в охоту» [3, с. 45]. Твори усної

народної творчості підсилюють головну думку казки та виховний вплив. У свою чергу окремі мотиви казок органічно проникають в сучасне усне мовлення як прислів'я, афоризми чи каламбури.

Таблиця 1

Деякий перелік казок під час читання яких вирішуються завдання морального виховання

Казкові твори	Які якості виховує у дитині
«Лисичка та Журавель»	Доброта, порядність, товариськість, щирість, гостинність.
«Кирило Кожум'яка»	Повага до старших, доброта, чуйність, відвага, взаємодопомога.
«Федорине горе»	Чуйність, доброзичливість, охайність, бережливе ставлення до предметів, які нас оточують.
«Як звірі хату будували»	Доброта, порядність, працьовитість, правдивість, охайність.

Джерело: розроблено автором

Безумовно, більшість українських народних казок повчальні, утверджують певні моральні, етичні істини, розвивають мислення, творчу уяву дітей, почуття.

Можемо зробити висновок, що українська казка, як форма образного відтворення дійсності, виховує не шляхом доказів чи переконань, а завдяки художньо – образному розкриттю визначених життєвих ситуацій та конфліктів (зіткнення добра і зла, «Правди» і «Кривди», особистих і суспільних інтересів, права і обов'язку та ін.).

Встановлено, що кращі зразки українських народних казок, котрі упродовж віків акумулювали морально-етичний кодекс народу є унікальним засобом морального виховання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Аникин В. Русская народная сказка / В. Аникин. – М.: Худож. лит., 1984. – 176 с.
2. Дунаєвська Л. Українська народна казка / Л. Дунаєвська. – К.: Вища школа, 1987. – 312 с.
3. Литвиненко С. Виховання гуманних понять молодших школярів засобами української народної казки – Одеса, 1994.
4. Померанцева Э. Русское народное поэтическое творчество / Э. Померанцева – М.: Учпедгиз, 1996. – 295 с.
5. Русова С. Вибрані твори / С. Русова. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
6. Чумарна М. Від початку світу. Організація початкової освіти. Материнська школа «Оріяна» / М. Чумарна // Початкова школа. – 1994. – № 1-5. – С. 19-36.